

SZÖVEG –
HORVÁTH PÁL filozófus

SOROZAT –
LÉTKÉRDÉS

HIT VAGY TUDÁS?

„A hit csalóka fénynek tűnik, amely megakadályozza az embert a bátor tudás kimunkálásában” – így fogalmazta meg tervezett, ám végül az utóda neve alatt kiadott körlevelében XVI. Benedek a hit és tudás közötti áldatlan vita pillanatnyi állását. Valóban úgy tűnik, hogy világunk nyugati fele a hitfelejtés mámorában, a tudás bővületében él. Ez a történet a felvilágosodás idején vette kezdetét, amikor elsőként fogalmazódott meg a „vagy hit vagy tudás” alternatívája.

◆ A racionalizmus, az empirizmus, a pozitívizmus hívei egyaránt úgy vélekedtek, hogy az ember a biztos tudás megszerzésére született lény, akinek határtalanul gyarapodó tudománya előbb-utóbb a teljes valóság megismerésére is módot ad. E gondolat jegyében a hitről mint a tudás hiányáról az a vélemény alakult ki, hogy az nem más, mint az emberi butaság, hiszékenység, tudatlanság szülötte, amely szellemi sötétséget teremt, és csak lefegyverzi az elmét. Az azóta eltelt századokban ateista ideológiák, hétköznapi istentelenségek, a tudomány és technika mindenhatóságának mítoszai épültek erre a véleményre.

Szükség volt ehhez a hit fogalmának a hamis hiedelmekkel, babonákkal, tévedésekkel, megalapozatlan vágyakkal való azonosítására is, így a végkövetkeztetés az volt, hogy az embernek a hitet tudásra kell felcserélnie ahhoz, hogy szellemi értelemben felnőtté, önállóvá és szabaddá váljon.

Uralkodó meggyőződéssé vált széles körben, hogy a tudósok, a szellem emberei állnak legtávolabb attól – különösen, ha érdeklődésük tárgya az anyagi világ, a természeti folyamatok rendje –, hogy a hit bizonytalan homályában keressenek támaszt megválaszolatlan kérdéseikre. Szociológusok még azzal is próbálkoztak, hogy bizonyítsák: a hit és a tudás, a vallásosság és a valástartalanság közötti döntés az iskolázottság, műveltség függvénye, hiszen minél többet tudunk, minél okosabbak vagyunk, annál kevésbé vagyunk ráutalva arra, hogy a hit eszközeivel próbáljuk tágitani fogyasztó tudásunkat, csillapítani az ismeretlennel, a még nem tudottal szembeni bizonytalanságainkat, félelmeinket.

A valóság azonban rációfól ezekre a leegyszerűsítésekre, hiszen időről időre vezető tudósok, fizikusok, csillagászok, orvosok, a kémia és a biológia tudorai, Einsteinek, Heisenbergekek tesznek tanúbizonyságot

A hit így a közgondolkodás mértékadó áramlatai szerint gyermeteg lelkek és a félrevezetett,

csalódott emberek privilégiuma, amely ellen a tudás, a tudomány fegyverével kell felvenni a harcot.

Stephen Hawking Ferenc pápa audienciáján, csoportkép. Vatikán, 2016. november 28.

arról, hogy számukra nem a hit vagy tudás az alternatíva, hanem a hit és tudás harmóniájának bizonyossága az a hajtóerő, amely kérdéseket fogalmaz és válaszokat kínál, az értelem használatára serkenti őket. Ha csak ezt és a hit utáni sóvárgás és vágy minden emberben ott élő, bár gyakran elfojtott készletét tekintjük, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a hit nem a tudás ellenfele, a tudás fogyatékosága. A hit nem hamis bizonyosság, nem ábránd, soha be nem teljesülő vágyak és remények kifejezési módja, hanem az ember eredendő viszonyulása az őt körülvevő, részben ismeretlen, bizonytalan, értelemmel talán soha be sem látható valósághoz. Főképpen pedig az ebben a valóságban minket körülvevő emberekhez. A hit nem más, mint az ember bizonyossága arról – bár a tudományára hagyatkozva aligha tudja igazolni –, hogy a valóságnak és benne a saját életének van értelme és célja, a tudás megszerzése pedig, amely létezésünk alapvető feltétele, lehetséges és értelmes vállalkozás. A hit magáról az emberi személyről, az ő teljes valóságba ágyazottságáról mond valamit. Ezért megszívlelendő az, amit a keresztény hagyomány alapján a teológia mond erről: „A szó legáltalánosabb értelmében hinni annyit,

mint szabadon igaznak elfogadni egy személy kijelentéseit, a belé vetett feltétlen bizalom alapján. Ebben benne van már az is, hogy a hitnél mindig személyek közötti viszonyról van szó, amely azon áll vagy bukik, hogy hitre méltó-e az a személy, akinek hisznek.” Ennek a hitnek éppen az a lényege, hogy nem merül el a részletekben, de arra serkent, hogy minél jobban ismerjük meg magunkat, másokat, világunkat. Az a hit, amely nélkül ember nem élhet a földön, nem más, mint a teljes kitárulkozás nyitottsága, a be- és elfogadás készsége és képessége, az a lelki motor, amely arra készítet minden embert, hogy bizalommal forduljon a világ és annak személyei, dolgai, tárgyai felé.

Megszívlelendő, a nem vallásos ember számára is útmutatást adó lehet ezzel kapcsolatban II. János Pál pápa némileg kiegészített megfogalmazása, amely szerint „a hit kapu, amelyen keresztül Istennel – vagy ha elutasítjuk Őt, a teljes valósággal – való életközösségre léphetünk, amely mindig nyitva áll előttünk. A hit a szív döntése, amely enged a kegyelem formáló erejének. A hit egyre fokozódó ráhagyatkozás egy olyan szeretet kezére, amely mindig nagyobbak bizonyul, mert Istentől – vagy ha valakinek úgy tetszik, a létezés csodájából – ered.” ♦